

CZU: 343.452(478+498)

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.4012036>

**ASIGURAREA PROTECȚIEI JURIDICO-PENALE A SECRETULUI PROFESIONAL
ÎN LEGEA PENALĂ A ROMÂNIEI ȘI ÎN CEA A REPUBLICII MOLDOVA:
STUDIUL EMPIRIC**

Costică MOȚOC

Universitatea de Stat din Moldova

Acest articol este consacrat identificării unor aspecte privind asigurarea protecției juridico-penale a secretului profesional în legea penală a României și în cea a Republicii Moldova prin realizarea unui studiu empiric care a constat în efectuarea sondajului de opinii. Autorul a pornit de la ipoteza conform căreia secretul profesional este unul derivat și suprastructural care nu coincide cu secretul primar al vieții private; totodată, *concentrarea asupra protecției interesului privat* devine o trăsătură indispensabilă a secretului profesional. Prin urmare, protecția juridico-penală a inviolabilității vieții private nu este în stare să asigure protecția juridico-penală a secretului profesional. Se ajunge la concluzia că în știința juridică contemporană, precum și în acte normative, se constată utilizarea rară a conceptului de secret profesional. În urma studiului empiric întreprins, sunt formulate mai multe propuneri *de lege ferenda* pentru îmbunătățirea legii penale române și a legii penale moldovenești.

Cuvinte-cheie: *secret profesional, secret al vieții private, confidențialitatea informației, date personale, secret derivat, secret primar, interes privat, protecția datelor confidențiale, statut profesional.*

**THE EMPIRICAL RESEARCH ON CRIMINAL LAW PROTECTION OF PROFESSIONAL
SECRECY IN ROMANIA AND REPUBLIC OF MOLDOVA**

This article is dedicated to identification of some aspects concerning penal legal protection of professional secret in Criminal Law of Romania and Republic of Moldova by means of an empirical study which consisted in sociological interview. The author began from the hypothesis according to which the professional secret is a derivative one and being a superstructure over the private secret doesn't overlap with it, at the same time concentration on protection of the private interest becomes an indispensable feature of professional secret. As a result, the penal legal protection of inviolability of private life doesn't cover the penal protection of professional secret. The author observes that the modern legal science applies the concept of professional secret in infrequent cases. As a result of empirical research, the author suggested several proposals of *lege ferenda* in order to improve the Romanian and Moldavian penal law.

Keywords: *professional secret, privacy secret, data confidentiality, personal data, originated secret, primary secret, private interest, private data protection, professional statute.*

Introducere

În Republica Moldova, instituția protecției juridice a secretului profesional este cel mai puțin dezvoltată și reglementată în normele de drept. Cauza lipsei unei protecții juridico-penale adecvate a secretului profesional o constituie mai mulți factori obiectivi, printre care: lipsa conceptului de secret profesional în actele normative în vigoare; existența unui număr impunător de profesii în care poate apărea secretul ce urmează a fi protejat de normele de drept, însă în realitate astfel de reglementări nu rareori lipsesc; utilizarea diverselor mijloace tehnice și sisteme informaționale în procesul de prelucrare, stocare și transmitere a datelor care constituie secret profesional, precum și absența reglementărilor normative ce ar asigura protecția acestor date; apariția unor profesii moderne care contribuie la apariția noilor forme de secrete profesionale; lipsa unei autorități speciale care ar asigura legiferarea în domeniul secretului profesional etc.

Constatăm utilizarea rară a conceptului de secret profesional în știința juridică contemporană, precum și în acte normative. Unii savanți se limitează la cele mai generale observații, considerând că acest tip de secret se bazează pe specificul activităților în mai multe profesii (A.N. Prokopenko, S.V. Golubcikov, V.K. Novikov, A.V. Baranova etc.) [1, p.24; 2].

În limitele acestui demers științific am acceptat clasificarea secretelor propusă de autorii E.K. Volcinskaia [3, p.205-206], D.I. Krutikova [4, p.9-10] și S.A. Toporkova [5, p.28]. Mai mult, anume această clasificare a servit drept fundament științific pentru cercetarea științifică și studiul empiric realizat în cadrul acesteia. După cum susțin autorii E.K. Volcinskaia, D.I. Krutikova și S.A. Toporkova, secretele pot fi clasificate în funcție

de metoda de formare a acestora. Spre exemplu, S.A. Toporkova consideră că, în funcție de continuitatea secretelor, informațiile confidențiale urmează a fi împărțite în două clase de dimensiuni diferite: 1) secrete inițiale (primare) și 2) secrete derivate. *Secrete inițiale (primare)* sunt acele secrete ai căror proprietari, inclusiv angajatorii, protejează ei înșiși informațiile confidențiale și solicită angajaților să nu le dezvăluie (date personale, secrete comerciale). *Secrete derivate (secundare)* sunt informații obținute de către angajator (mandatar) de la persoanele pe care le are în subordine, acestora impunându-li-se obligația să nu dezvăluie confidențialitatea informațiilor unor terți. Anume această categorie include secrete profesionale. Autorul susține că secretele derivate se bazează pe secrete primare. S.A. Toporkova distinge următoarele *semne ale unui secret derivat*: 1) prezența a cel puțin doi subiecți; 2) prezența unui obiect juridic complex protejat de legea penală, fiind o combinație de interese private și publice; 3) activitatea persoanei este determinată de un scop specific; 4) activitatea persoanei se întemeiază pe încrederea oferită destinatarului secretului [5, p.28]. După E.K. Volcinskaia, secretele derivate includ: *secrete profesionale* și *secrete de serviciu* [3, p.205-206].

În Republica Moldova, Gh.Aricov a elaborat și a propus spre utilizare unele formulări noi ce vizează atât denumirea, cât și dispozițiile art.177 CP RM. Totodată, în opinia acestui autor, se impune ca necesară, pe de o parte, decriminalizarea unor fapte din cauza caracterului lor infrațional ne semnificativ, iar, pe de altă parte, criminalizarea unor fapte prejudiciabile care au fost omise din optica legiuitorului [6, p.4]. Anume acest autor, cercetând răspunderea penală pentru încălcarea inviolabilității vieții personale, a conturat o problemă științifică importantă care necesită a fi studiată cât mai urgent, și anume: protecția juridico-penală a secretului profesional, arătând legătura indisolubilă dintre secretul primar al vieții personale și secretul profesional.

În legea penală a României și în cea a Republicii Moldova protecția juridico-penală a secretului profesional este asigurată prin instituirea unui regim de secret derivat (secundar), iar aplicarea normei care asigură regimul de secret primar al informațiilor confidențiale este inadmisibilă. Pentru a confirma cele expuse, am purces la un sondaj de opinii. Astfel, în cadrul cercetării noastre științifice am decis să efectuăm un studiu empiric sub formă de chestionar. Scopul acestui chestionar a constat în identificarea problemei privind asigurarea protecției juridico-penale a secretului profesional în legea penală a Republicii Moldova și în cea a României prin culegerea de date pentru testarea empirică a ipotezei formulate în denumirea articolului, precum și prin analiza cantitativă și calitativă a datelor întru acceptarea, respingerea sau reformularea respectivei ipoteze științifice. În acest sens a fost utilizată metoda cantitativă de studiu – *ancheta sociologică în bază de chestionar (chestionar-filtru) și sondajul de opinie.*

În strictă corespundere cu limitele cercetării noastre am ales și locul de desfășurare a studiului: Republica Moldova și România, ca perioadă de desfășurare a interviului fiind aleasă perioada lunilor mai-august 2019. Chestionarul elaborat a fost complet anonim și strict confidențial. De asemenea, participarea la el a fost totalmente voluntară. Respondenții au răspuns fiecărei întrebări individual, fiindu-le sugerată preventiv cât mai multă atenție și sinceritate. De asemenea, din start s-a prevăzut posibilitatea lăsării necompletate a întrebărilor dacă ele, în opinia respondentului, s-au impus a fi, din orice motiv, inacceptabile.

Scopul interviului sub formă de test nu era unul de evaluare a cunoștințelor în domeniu; prin urmare, respondenții au fost preîntâmpinați că nu există răspunsuri corecte sau greșite și li s-a permis să dea nu doar răspunsuri exacte, ci și cele mai apropiate posibile. Răspunsurile corespunzătoare puteau fi bifate pe foaia de răspuns, la discreția respondentului puteau fi alese mai multe variante dacă ele erau relevante. În acest mod, au fost repartizate 505 chestionare pe suport hârtie în strictă corespundere cu mostra anexată. Pentru a obține un portret sociologic cât mai clar al participanților anonimi, am elaborat și am prevăzut *un chestionar-filtru* care a cuprins: 1) vârsta respondentului (de la 18 la 75 de ani și peste); 2) sexul respondentului (masculin, feminin); 3) cetățenia respondentului (Republica Moldova, România, alta); 4) studiile absolvite (de la studii gimnaziale la studii postdoctorat); 5) domeniul (actual) de activitate profesională a respondentului (gamă largă de autorități locale sau centrale, organele de drept, instituții de învățământ, instituții medicale, ONG-uri, organizații religioase, agenți economici).

Rezultate și discuții

În urma interviului am obținut unele rezultate la capitolul „*Chestionar-filtru*”, fiind scoase în evidență caracteristicile vârstei celor interviuați (*a se vedea Diagrama nr.1.1*): vârsta 18-24 ani – 103 persoane, ceea ce constituie 20,39% din numărul total al respondenților; vârsta 25-34 ani – 73 de persoane (14,46%); vârsta

35-44 ani – 147 de persoane (29,11%); vârsta 45-54 ani – 139 de persoane (27,52%); vârsta 55-64 ani – 39 de persoane (7,72%); vârsta 65-74 ani – 4 persoane (0,8%).

Numărul total al celor intervievați (505) include 234 de *bărbați* (46,34% din numărul total de respondenți) și 271 de *femei* (53,66% din numărul total de respondenți) (*a se vedea Diagrama nr.1.2*).

Respondenții sunt cetățeni ai următoarelor state (*a se vedea Diagrama nr.1.3*): Republica Moldova – 188 de persoane (37,23% din numărul total de respondenți); România – 300 de persoane (59,41% din numărul total de respondenți); Alte state – 17 persoane (3,36% din numărul total de respondenți), dintre care cetățeni ai statului Israel – 14 persoane (2,77% din numărul total de respondenți) și câte un cetățean al Greciei, Italiei și Ucrainei, în total 3 persoane (0,59% din numărul total de respondenți).

La rubrica „*Studii absolvite*” datele celor 505 participanți s-au repartizat în felul următor (*a se vedea Diagrama nr.1.4*): respondenți cu *studii liceale* – 94 de persoane, ceea ce constituie 18,61% din numărul total de respondenți; respondenți cu *studii medii de specialitate* – 76 de persoane (15,05% din numărul total de respondenți); respondenți cu *studii superioare de licență* – 221 de persoane (43,76% din numărul total de respondenți); respondenți cu *studii de masterat* – 87 de persoane (17,23% din numărul total de respondenți); respondenți cu *studii de doctorat* – 22 de persoane (4,36% din numărul total de respondenți); respondenți cu *studii de postdoctorat* – 5 persoane (0,99% din numărul total de respondenți).

La rubrica „*Domeniul (actual) de activitate profesională*”, cei 505 participanți au oferit următoarele informații (*a se vedea Diagrama nr.1.5*): *autoritatea publică centrală sau locală* – 16 persoane, ceea ce constituie 3,17% din numărul total de respondenți; *organele de drept* – 177 de persoane, ceea ce constituie 35,05% din numărul total de respondenți, inclusiv: *procuratura* – 4 persoane (0,79%); *avocatura* – 6 persoane (1,19%); *instanțele judecătorești* – 3 persoane (0,59%); *poliția* – 43 de persoane (8,51%); *vama* – 17 persoane (3,37%); *notariatul* – 10 persoane (1,98%); *fiscul* – 20 de persoane (3,96%); *alte organe de drept* – 74 de persoane (14,65%) (*a se vedea Diagrama nr.1.6*); *alte instituții publice* – 21 de persoane, ceea ce constituie 4,16% din numărul total de respondenți; *instituții de învățământ superior* – 87 de persoane, ceea ce constituie 17,23% din numărul total de respondenți, inclusiv *sectorul public* – 74 de persoane (14,65%), *sectorul privat* – 13 persoane (2,57%); *instituții de învățământ liceal sau gimnazial* – 49 de persoane, ceea ce constituie 9,70% din numărul total de respondenți, inclusiv *sectorul public* – 45 de persoane (8,91%), *sectorul privat* – 4 persoane (0,79%); *instituții medicale* – 98 de persoane, ceea ce constituie 19,41% din numărul total de respondenți, inclusiv *sectorul public* – 84 de persoane (16,33%); *sectorul privat* – 14 persoane (2,77%), *organizații religioase* – 9 persoane, ceea ce constituie 1,78% din numărul total de respondenți; *organizații non-guvernamentale* – 8 persoane, ceea ce constituie 1,58% din numărul total de respondenți; *agenți economici* – 40 de persoane, ceea ce constituie 7,92% din numărul total de respondenți, inclusiv *sectorul public* – 10 persoane (1,98%), *sectorul privat* – 30 de persoane (5,94%).

În cadrul sondajului de opinie (*Compartimentul nr.1*) respondenților li s-a propus să identifice profesiile care, în opinia lor, implică necesitatea asigurării regimului secret al informațiilor confidențiale furnizate/comunicate de clienți/beneficiari/consumatori de servicii/ etc. Astfel, fiecare respondent a avut opțiunea să aleagă o singură sau mai multe profesii care, la discreția sa, presupune obligația de păstrare a datelor confidențiale furnizate de către clienții/beneficiarii/consumatorii de servicii. Mai mult, la rubrica „*reprezentantul unei alte profesii*” respondentul avea posibilitatea să se expună și să numească, după caz, o altă profesie care, în opinia lui, implică obligația asigurării confidențialității clienților care s-au adresat la un profesionist. Așadar, în cadrul acestui compartiment au fost obținute următoarele date (*a se vedea Diagrama nr.1.7*): „*avocat*” – 436 de persoane, ceea ce constituie 86,34% din numărul total de respondenți; „*notar*” – 399 de persoane, ceea ce constituie 79,01% din numărul total de respondenți; „*agent de asigurare*” – 135 de persoane, ceea ce constituie 26,73% din numărul total de respondenți; „*judecător*” – 383 de persoane, ceea ce constituie 75,84% din numărul total de respondenți; „*funcționar fiscal*” – 235 de persoane, ceea ce constituie 46,53% din numărul total de respondenți; „*lucrător medical*” – 443 de persoane, cea ce constituie 87,72% din numărul total de respondenți; „*lucrător bancar*” – 332 de persoane, cea ce constituie 65,74% din numărul total de respondenți; „*slujitor de cult*” – 275 de persoane, cea ce constituie 54,46% din numărul total de respondenți; „*jurnalist*” – 173 de persoane, ceea ce constituie 34,26% din numărul total de respondenți; „*reprezentantul unei alte profesii (specificați)*” – 94 de persoane, ceea ce constituie 18,61% din numărul total de respondenți.

La rubrica sondajului de opinii „*reprezentantul unei alte profesii*” respondenții au propus, la discreția lor, următoarele profesii care sunt nemijlocit legate cu obligația păstrării secretului profesional (*a se vedea Diagrama nr.1.8*): *cadru didactic* – 3 persoane; *agricultor* – 1 persoană; *moașă* – 3 persoane; *operator dispecerat* – 4 persoane; *psiholog/psihoterapeut* – 45 de persoane; *reprezentant serviciu secretariat* – 15 persoane; *funcționar public* – 1 persoană; *expert-criminalist* – 1 persoană; *cosmetolog* – 1 persoană; *inginer* – 1 persoană; *transportator pasageri* – 1 persoană; *chinetoterapeut* – 2 persoane; *greșier* – 6 persoane; *lucrător poștal* – 8 persoane; *agent de penitenciare* – 1 persoană; *detectiv particular* – 1 persoană.

În următorul punct (*Compartimentul nr.2*) respondenților le-a fost propusă spre soluționare sarcina ce a constat în identificarea conținutului secretului profesional, unde ei trebuiau să aleagă unul din trei răspunsuri propuse. Rezultatele obținute au fost repartizate în felul următor (*a se vedea Diagrama nr.1.9*): 1) 227 de persoane au ales opțiunea, conform căreia secretul profesional vizează informația cu privire la anumite obiecte, procese sau fenomene (44,95% din numărul total de respondenți); 2) 9 persoane au ales opțiunea, conform căreia secretul profesional vizează obiecte, procese sau fenomene propriu-zise (1,78% din numărul total de respondenți); 3) 235 de persoane au ales opțiunea, conform căreia secretul profesional vizează obiecte, procese sau fenomene propriu-zise, precum și informația cu privire la anumite obiecte, procese sau fenomene (46,53% din numărul total de respondenți); 4) 34 de persoane s-au abținut și nu au oferit niciun răspuns la sarcina formulată (6,73% din numărul total de respondenți).

Apoi, în cadrul *Compartimentului nr.3*, respondenților li s-a propus să aleagă din lista stabilită una sau mai multe măsuri legislative care, în opinia lor, ar fi cea/cele mai potrivită/e întru asigurarea protecției juridice a secretului profesional. Rezultatele obținute s-au repartizat în felul următor (*a se vedea Diagrama nr.1.10*): 1) *legislația constituțională* – 212 persoane, ceea ce constituie 41,98% din numărul total de respondenți; 2) *legislația civilă* – 50 de persoane, ceea ce constituie 9,90% din numărul total de respondenți; 3) *legislația contravențională* – 55 de persoane, ceea ce constituie 10,89% din numărul total de respondenți; 4) *legislația penală* – 352 de persoane, ceea ce constituie 69,70% din numărul total de respondenți; 5) *legislația muncii* – 73 de persoane, ceea ce constituie 14,46% din numărul total de respondenți.

Rezumând sarcinile propuse spre realizare în *Compartimentul nr.4* și în *Compartimentul nr.7*, respondenților li s-a propus să evidențieze aspecte ale vieții private ce constituie secret profesional. Participanții au evidențiat mai multe aspecte ale secretului profesional. Unii s-au abținut. Toate extrasele aduse din chestionare au fost analizate și grupate în așa fel, încât să fie prezentate doar întru a exemplifica și confirma ipoteza noastră științifică. Repetările au fost omise. Cu toate acestea, reieșind din diversitatea aspectelor pe care le implică secretul profesional, niciun exemplu nu a fost considerat ca fiind exhaustiv. Astfel, ajungem la concluzia că *lista aspectelor din viața privată a persoanei este extrem de diversificată, iar reglementarea juridică exhaustivă ar deveni absurdă și inutilă.* Viața de zi cu zi e schimbătoare după structură și conținut; prin urmare, conținutul secretului profesional este diferit și nu poate fi prevăzut expres de lege. Totodată, putem deduce trăsăturile comune ale secretelor profesionale care urmează să se bucure de o protecție juridico-penală adecvată.

Pe cale de consecință, demonstrăm ipoteza conform căreia *secretul vieții private nu coincide cu secretul profesional; prin urmare, protecția juridico-penală a inviolabilității vieții private nu este în stare să asigure protecția juridico-penală a secretului profesional.* Întru demonstrarea acestei ipoteze, reieșind din diversitatea largă a opiniilor atât ale reprezentanților organelor de drept, cât și ale altor persoane (medici, reprezentanți ai organizațiilor religioase, agenți economici etc.), am sintetizat și am grupat componentele secretului profesional care, în opinia noastră, se impun a fi indispensabile. În plus, am sistematizat opiniile asemănătoare sau chiar, în unele cazuri, identice și am calculat incidența acestora în numărul total de rezultate (*a se vedea Diagrama nr.1.11*):

1. Secretul profesional se formează din date confidențiale necesare pentru prelucrarea lor doar în scopuri determinate de profesie – s-au expus în favoarea acestei concluzii 311 respondenți, ceea ce constituie 61,58% din numărul total de persoane intervievate: *date primite și utilizate în scop profesional*; „*mărturiilor primite și reflectate în exercitarea profesiei*”; „*orice ce vine ca o „mărturisire” în urma unor servicii fie din sectorul public sau privat al unui angajat este secret profesional, dar care nu ascunde o crimă sau o contravenție*”; „*date primite în urma dialogului profesional*”; „*date relatate pentru a beneficia de un serviciu*”; „*ar putea fi folosite dacă aduc la soluționarea problemei*”; „*informații obținute în virtutea profesiei*”; „*date personale primite și adnotate în virtutea profesiei*” etc.

2. Secretul profesional implică un grad avansat de etică și morală – s-au expus în favoarea acestei concluzii 27 de respondenți, ceea ce constituie 5,35% din numărul total de persoane intervievate: „secretul profesional este etic și moral”; „un secret profesional se bazează pe etică și morală și este obligatoriu să fie păstrat”; „e bazat pe încredere, este strict confidențial, presupune responsabilitate”; „arta de a păstra secretele clientului, de a ascunde aspectele pentru binele clientului” etc.

3. Secretul profesional e strâns legat de profesia exercitată, se obține în timpul exercitării profesiei și/sau prin natura acesteia – s-au expus în favoarea acestei concluzii 329 de respondenți, ceea ce constituie 65,15% din numărul total de persoane intervievate: „secretul profesional e legat de breaslă”; „informații legate de profesia angajatului”; „date aflate sau obținute la locul de muncă”; „informații obținute prin natura profesiei”; „secretul profesional este informația din documente obținute în timpul profesiei”; „date cu privire la viața privată a unei alte persoane aflate/primate în timpul exercitării profesiei”; „informații și documente obținute în timpul întâlnirilor profesionale”; „informații aflate în timpul consultațiilor”; „date și documente deținute în vederea exercitării profesiei”; „informații obținute și dezvăluite în timpul actului profesional”; „informație pe care o deține cineva grație profesiei, fără a o divulga”; „include informații strict legate de profesie”; „informarea persoanelor terțe despre date din dosare cu acces restricționat”; „aspecte personale obținute în timpul desfășurării activităților profesionale”; „documente obținute/deținute în timpul și în virtutea profesiei cu privire la viața intimă a unei alte persoane”; „aspecte ale vieții personale cunoscute în timpul exercitării profesiei”; „datele obținute în timpul spovedaniei, consultului medical, sesiunilor de terapie duhovnicească”; „date obținute în timpul consultului sau sesiunii terapeutice” etc.

4. Secretul profesional există pentru a preveni abordarea discriminatorie a clienților din partea altor persoane și a societății, în general – s-au expus în favoarea acestei concluzii 18 respondenți, ceea ce constituie 3,56% din numărul total de persoane intervievate: „ceea ce nu trebuie de divulgat, ceea ce determină atitudinea diferită”; „în cazul medicului – ceea ce schimbă atitudinea medicului sau a altor persoane”; „este în beneficiul clientului, protejează informațiile clientului, este obligatoriu”; „ceea ce determină o atitudine diferită a persoanelor” etc.

5. Secretul profesional presupune un nivel de pregătire profesională a prestatorului de servicii, competențe specifice de muncă legată cu prelucrarea datelor cu caracter personal – s-au expus în favoarea acestei concluzii 248 de respondenți, ceea ce constituie 49,11% din numărul total de persoane intervievate: „ține de cunoștințele în domeniu în care activează (principiul non-daunării)”; „presupune capacitățile prestatorului de servicii în domeniul în care activează”; „include informații strict legate de profesie”; „capacitățile prestatorului de servicii în domeniul în care activează”; „are însemnătate pregătirea profesională”; „specific unei anumite profesii / specific unui anumit loc de muncă”; „secretul profesional se diferențiază în funcție de categoria profesiei”; „documente clasificate obținute prin profesie” etc.

6. Secretul profesional constituie nucleul și precondiția asigurării inofensivității obligațiilor contractuale specifice – s-au expus în favoarea acestei concluzii 76 de respondenți, ceea ce constituie 15,05% din numărul total de persoane intervievate: „obligația părților privind asigurarea confidențialității vieții private”; „este obligația părților care este încălcată prin divulgarea informațiilor încredințate”; „este prevăzut într-un contract încheiat între părți”; „se semnează clauze ce nu pot fi destăinuite, informațiile respective nu pot fi divulgate, evidența documentelor este secretă, iar încălcarea acestor clauze este sancționată”; „astfel, clauza de nedivulgare reprezintă un instrument de protecție a informațiilor confidențiale”; „angajații nu pot expune informații ce îl vizează/ îl caracterizează pe client” etc.

7. Secretul profesional este bazat pe și derivă din secretele vieții private (secrete primare) – s-au expus în favoarea acestei concluzii 371 de respondenți, ceea ce constituie 73,47% din numărul total de persoane intervievate: „în cazul secretului profesional este vorba despre secretul unei alte persoane, este atunci când cunoști aspecte din viața ei privată și nu le divulgi celorlalte persoane, astfel va rămâne un secret, iar serviciul este în relație indirectă cu viața privată”; „informațiile ce țin de persoanele care au solicitat un serviciu (datele din pașaport, antecedentele persoanei, bugetul familiei, apartenența la diferite comunități religioase, viziunile personale asupra modului de viață, starea de sănătate)”; „se pot interpătrunde cu viața privată”; „privește viața intimă, sănătatea sau orice altă situație cu privire la o persoană”; „toată informația din viața privată poate constitui secret profesional”; „cuprinde date secrete cu caracter personal ale unei alte persoane”; „informațiile clienților (datele de contact, adresa)”; „informație din dosarele personale ale clienților”; „informații ce țin de o persoană concretă, datele ce sunt oferite unui”

prestator de servicii"; „informații confidențiale ce privesc persoana fizică sau persoana juridică"; „informații cu privire la venitul personal, viziunile proprii"; „dacă viața privată implică o singură persoană, atunci secretul profesional implică mai multe persoane"; „aspecte din viața individului aflate în legătura cu profesia exercitată"; „informații medicale, religioase aflate în timpul activității (la locul de muncă)"; „secretul profesional presupune cunoașterea unor aspecte din viața privată a unei alte persoane ce nu sunt expuse publicului"; „toate aspectele vieții private, precum și starea financiară, familială, starea de sănătate, maladiile de care suferă sau a suferit, intervențiile chirurgicale"; „date despre viața personală, domiciliu, date privind copiii"; „fișa personală a pacientului"; „secretul spus la spovedanie"; „secretul financiar-bancar” etc.

8. Secretul profesional este bazat pe și derivă din secretele comerciale, secretele „know-how” (secrete primare) – s-au expus în favoarea acestei concluzii 41 de respondenți, ceea ce constituie 8,12% din numărul total de persoane intervievate: „include informații referitoare la salariu, tehnologie, proiecte, strategie, interne”; „date cu privire la metodele de lucru”; „noile metode de tratament” etc. Agenții economici abordează definiția secretului profesional în felul următor: „a nu divulga metodele de desfășurare a unei activități”; „a nu divulga anumite tactici și manopere” etc.

9. Divulgarea secretului profesional este prejudiciabilă pentru persoana concretă ale cărei date confidențiale au fost divulgate sau în alt mod prelucrate ilegal, precum și pentru societate, în general, punând în pericol siguranța informațională a individului – s-au expus în favoarea acestei concluzii 24 de respondenți, ceea ce constituie 4,75% din numărul total de persoane intervievate: „afectează un număr precis și restrâns de persoane, o anumită persoană”; „producătoare de daune”; „datorită specificului profesiei, nu pot fi făcute publice anumite date, deoarece angajatul devine vulnerabil”; „pot produce daune unei persoane concrete ce vizează viața privată” etc. Totodată, reprezentanții instituțiilor medicale au specificat că unele secrete profesionale urmează a fi divulgate pe motiv că păstrarea secretului ar putea prezenta pericol pentru alte persoane (de exemplu, privind bolile infecțioase). Un respondent a subliniat că „divulgarea oricărei informații private niciodată nu se știe ce rezultat va avea”.

În cadrul sondajului de opinii am constatat că unii respondenți s-au axat pe conținutul specific al informației ce constituie secret profesional. Astfel, majoritatea respondenților au fost liberi în a formula conținutul secretului profesional și l-au egalat cu conținutul vieții private. Iată câteva exemple extrase din chestionare: „viața personală în afara orelor de serviciu”; „felul cum dorești să-ți trăiești viața”; „viciile și modul de viață”; „orice mod de a ieși din parametrii stabiliți de cineva”; „viața sentimentală”; „aspecte sociale din diverse domenii”; „viața extracurriculară”; „imaginea socială, rasială sau etnică”; „informații ce aparțin unei persoane ca individ izolat” etc.

Participanții au evidențiat mai multe aspecte ale vieții private. Unii s-au abținut să le specifice. Toate extrasele aduse din chestionare au fost analizate și grupate în așa fel, încât să fie prezentate doar într-o exemplifica și confirma ipoteza noastră științifică. Opiniile care se repetă au fost luate în calcul, însă omise pentru prezentare. Astfel, reieșind din diversitatea aspectelor pe care le implică viața privată, niciun exemplu nu a fost considerat exhaustiv. Prin urmare, mai mulți respondenți au indicat următoarele aspecte ce formează nucleul vieții private (a se vedea **Diagrama nr.1.12**):

1. Datele de identificare – s-au expus în favoarea acestei concluzii 411 respondenți, ceea ce constituie 81,39% din numărul total de persoane intervievate: „datele personale, datele de identificare”; „cod înmatriculare”; „cod personal”; „situații juridice”; „dosare penale”; „pin-uri, parole, coduri”;

2. Datele biografice – s-au expus în favoarea acestei concluzii 74 de respondenți, ceea ce constituie 14,65% din numărul total de persoane intervievate: „viața civilă”; „relații între indivizi”; „întâmplări din viața personală”; „antecedentele penale și contravenționale”; „traseul vital al unui om”; „reputația unui individ”;

3. Datele familiale – s-au expus în favoarea acestei concluzii 279 de respondenți, ceea ce constituie 55,25% din numărul total de persoane intervievate: „aspecte ce țin de informația despre familie”; „conflicte în familie”; „secrete ce țin de familie”; „informații despre rude”; „viața de familie a studentului/ elevului”; „infidelitatea conjugală”; „bolile netransmisibile”; „triunghiuri, viață dublă”; „ce se întâmplă pe timpul căsătoriei”; „profesia soțului/soției”; „deplăsări și călătorii”; „viața conjugală”; „căsătorii, divorțuri”; „proces penale ale membrilor de familie”; „aspecte familiale de viață în cuplu”;

4. Datele medicale – s-au expus în favoarea acestei concluzii 383 de respondenți, ceea ce constituie 75,84% din numărul total de persoane intervievate: „aspecte medicale personale”; „date medicale”; „starea

de sănătate", „patologie de care suferă un pacient”, „cauza adresării la medic”, „boli, diagnosticul unei persoane”; „terapii, inclusiv psihologice”; „informații din fișele medicale”; „informații confidențiale despre pacienți și anumite boli”; „rezultatele investigațiilor”; „patologii de care suferă membrii familiei, afecțiuni genetice”; „statusul HIV, statusul sifilis”, „integritatea persoanei”; „numărul de avorturi”, „numărul de sarcini”;

5. Datele intime – s-au expus în favoarea acestei concluzii 296 de respondenți, ceea ce constituie 58,61% din numărul total de persoane intervievate: „aspecte legate de viață sexuală, intimă”, „orientare sexuală”; „preferințe sexuale”, „viziuni în privința sexualității”;

6. Situația financiară – s-au expus în favoarea acestei concluzii 182 de respondenți, ceea ce constituie 36,04% din numărul total de persoane intervievate: „venitul lunar și anual al persoanei”; „suma cheltuielilor”; „bunurile pe care le deține”; „domiciliul, bunurile aflate într-o locuință”; „conturile bancare ale persoanei”; „salariul”, „depozitele”, „datoriile și creditele”, „bunurile imobile”;

7. Date politice – s-au expus în favoarea acestei concluzii 32 de respondenți, ceea ce constituie 6,34% din numărul total de persoane intervievate: „opinia politică”, „opțiunile politice”, „preferințele politice”;

8. Date religioase – s-au expus în favoarea acestei concluzii 54 de respondenți, ceea ce constituie 10,69% din numărul total de persoane intervievate: „opinia religioasă”; „știrile religioase”; „cultura și religia”, „informațiile religioase”; „apartenența la un cult religios”.

Cu toate că am încercat să sistematizăm și să structurăm răspunsurile respondenților (ale participanților la chestionar), categoriile sintetizate nu pot fi recunoscute ca fiind exhaustive datorită specificului și diversității aspectelor vieții private; prin urmare, această listă poate fi supusă unei revizuirii subsecvente.

În cadrul compartimentului următor (**Compartimentul nr.5**) respondenților le-a fost propusă spre realizare sarcina de a alege una dintre afirmațiile potrivite (*a se vedea Diagrama nr.1.13*): 1) măsura legislativă de asigurare a secretului profesional este improprie, deoarece astfel de secrete se bazează pe natura etico-morală a obligației de a păstra informația încredințată (224 de persoane, ceea ce constituie 44,36% din numărul total de respondenți); 2) protecție juridică urmează a fi asigurată într-un mod egal tuturor secretelor profesionale (171 de persoane, ceea ce constituie 33,86% din numărul total de respondenți); 3) anumite secrete profesionale necesită o protecție juridică specială/distinctă (102 persoane, ceea ce constituie 20,20% din numărul total de respondenți). Totodată, 8 persoane s-au abținut a da răspuns (1,58% din numărul total de respondenți). Astfel, s-au obținut următoarele rezultate: în opinia unui număr impunător de respondenți (224 de persoane, ceea ce constituie 44,36%), măsura legislativă de asigurare a secretului profesional este improprie, deoarece astfel de secrete se bazează pe natura etico-morală a obligației de a păstra informația încredințată; totodată, la întrebările formulate *supra* acești respondenți au pledat în majoritate pentru măsuri de ordin juridico-penal (69,70%). Această situație ne provoacă să concluzionăm că, oferind acest răspuns, respondenții s-au axat pe partea a doua a afirmației – „astfel de secrete se bazează pe natura etico-morală a obligației de a păstra informația încredințată”, încercând să scoată în evidență natura pur etico-morală a secretului profesional și, prin urmare, au căzut de acord cu această afirmație.

Referitor la analiza celor două opțiuni de răspuns, conform cărora „protecția juridică urmează a fi asigurată într-un mod egal tuturor secretelor profesionale” (171 de persoane, ceea ce constituie 33,86% din numărul total de respondenți) și „anumite secrete profesionale necesită o protecție juridică specială/distinctă” (102 persoane, ceea ce constituie 20,19% din numărul total de respondenți), observăm că, *per ansamblu*, 273 de persoane (54,05% din numărul total de respondenți) pledează pentru protecția juridică a secretului profesional.

Mai mult, respondenților li s-a solicitat să specifice situații în care anumite secrete profesionale necesită o protecție juridică distinctă. Unii participanți, în special colaboratori ai organelor de drept, au subliniat că „informațiile privitoare la viața privată furnizate de către o persoană unei alte persoane de specialitate trebuie să rămână secrete”, „anumite secrete profesionale sunt grupate în funcție de importanța lor”, iar o deosebită atenție urmează a fi acordată secretelor profesionale ce țin de „siguranța publică”, „serviciul de informații”, „siguranța națională”, „sectorul militar”, „controlul de frontieră”. În opinia colaboratorilor organelor de drept intervieuți, „secretele profesionale trebuie să aibă diferite niveluri de acces și să se divizeze pe diferite arii de activitate”. Prin urmare, în funcție de calitatea secretului profesional se va stabili o anumită clasă de secretizare. Unii specialiști din domeniul jurisprudenței și din domeniul medicinei au propus ca datelor confidențiale din sfera politică, medicală, religioasă și juridică să li se asigure protecție specială.

În cadrul **Compartimentului 6** respondenților li s-a propus să aprecieze dacă categoria și conținutul informațiilor ce intră în secretul profesional influențează tipul răspunderii juridice, fiind propuse două opțiuni de răspuns și dreptul de a se abține de la orice răspuns. Astfel, rezultatele au fost repartizate în felul următor: 1) *Da*, categoria și conținutul informațiilor ce intră în secretul profesional influențează tipul răspunderii juridice (în unele cazuri trebuie să survină răspunderea penală, în alte cazuri – răspunderea contravențională etc.) – 470 de persoane, ceea ce constituie 93,07% din numărul total de respondenți; 2) *Nu*, categoria și conținutul informațiilor ce intră în secretul profesional nu influențează tipul răspunderii juridice (divulgarea sau alte forme de încălcare a inviolabilității secretului profesional trebuie să constituie temei doar pentru răspunderea penală sau doar pentru răspunderea contravențională) – 16 persoane, ceea ce constituie 3,17% din numărul total de respondenți; 3) *s-au abținut* – 19 persoane, ceea ce constituie 3,76% din numărul total de respondenți.

În **Compartimentul 7** al sondajului de opinii respondenților li s-a propus să puncteze diferențele principale dintre **secretul profesional** și **secretul de serviciu**. Însă, în majoritate, respondenții au ales doar să descrie, pe de o parte, caracterele secretului profesional, iar, pe de altă parte, ale secretului de serviciu. Rezultatele prezentate *infra* vizează în exclusivitate trăsăturile secretului de serviciu, deoarece structura secretului profesional a fost analizată deja. Astfel, analizând chestionarele, am sintetizat și am categorizat informațiile obținute în felul următor (repetările au fost doar calculate, însă omise în prezentarea de mai jos) (*a se vedea Diagrama nr.1.14*):

1. Secretul de serviciu constituie o obligație a angajatului – au optat pentru această concluzie 244 de respondenți, ceea ce constituie 48,32% din numărul total de persoane intervievate: „*obligația salariatului*”; „*îl privește pe angajat*”; „*ordinea interne*”; „*privește obligația salariatului de a nu destăinui date în legătură cu serviciul*”; „*documente cu date despre instituție și care pot deprecia siguranța acesteia*”; „*secretul de serviciu este o obligație a salariatului, vizează acele informații și date generale reflectate de toți salariații*”;

2. Secretul de serviciu reprezintă informații interne (de la locul de muncă) inaccesibile publicului larg (confidențiale) – au optat pentru această concluzie 162 de respondenți, ceea ce constituie 32,08% din numărul total de persoane intervievate: „*nu se divulgă informații din firmă*”; „*informații despre discuțiile ce se duc la locul de muncă (administrarea afacerii)*”; „*informația internă a organizației nu este accesibilă publicului larg*”;

3. Secretul de serviciu se bazează pe etică și morală – au optat pentru această concluzie doar 4 respondenți, ceea ce constituie 0,79% din numărul total de persoane intervievate: „*ține de etica de serviciu*”;

4. Secretul de serviciu există pentru a preveni abordarea discriminatorie a angajaților – au optat pentru această concluzie doar 3 respondenți, ceea ce constituie 0,59% din numărul total de persoane intervievate: „*informații secrete ce diferențiază atitudinea față de angajați*”;

5. Informații confidențiale se conțin în diferite documente de serviciu, nu rareori clasificate – au optat pentru această concluzie 352 de respondenți, ceea ce constituie 69,70% din numărul total de persoane intervievate: „*informații din documente de serviciu*”; „*orice tip de informații din documente de serviciu*”; „*documentele clasificate*”; „*acte secrete de serviciu*”; „*informații clasificate secrete*”; „*date de serviciu având o importanță mai mare decât cele obișnuite*”; „*informații din documente interne de serviciu clasificate secrete*”; „*date confidențiale ce privesc documente*”; „*anumite documente interne, acțiuni punctate, statistici*”; „*orice document al instituției caracterul secret al căreia îl prevede expres legea*”; „*informații din documente oficiale clasificate ca fiind secrete*”; „*informații din documente care constituie secret de stat și care nu sunt destinate publicității*”;

6. Informații confidențiale cu privire la activitățile desfășurate în instituție cu privire la structura și securitatea instituției – au optat pentru această concluzie 327 de respondenți, ceea ce constituie 64,75% din numărul total de persoane intervievate: „*date privind activitatea desfășurată*”; „*informații despre specificul muncii exercitate*”; „*informații despre muncă*”; „*se referă la condițiile impuse de locul de muncă*”; „*păstrarea în taină a tehnicilor de îndeplinire*”; „*activități desfășurate la serviciu*”; „*proceduri de lucru*”; „*informații despre activitate în legătură cu mediul de lucru*”; „*informații ce țin de locul de muncă, date ce vizează bunurile și resursele organizației*”; „*document ce conține informații legate de siguranța instituției*”; „*informații despre obiectul muncii/ despre instituție*”; „*documente cu informații despre obiectul muncii și despre securitatea unei instituții*”; „*date despre activitatea și personalul (cadrele) unei instituții*”; docu-

mente ce conțin informații despre structura și securitatea instituției"; „documente care conțin informații despre obiectul muncii și securitatea unei instituții”;

7. Informații confidențiale a căror divulgare poate prejudicia instituția (siguranța, integritatea, securitatea, încrederea, imaginea juridică și reputația acesteia) sau societatea, în funcție de categoria secretului de serviciu – au optat pentru această concluzie 128 de respondenți, ceea ce constituie 25,35% din numărul total de persoane intervievate: „informații ce pot prejudicia siguranța instituției”; „informații ce aduc prejudicii instituției”; „informații ce pot afecta instituția”; „în domeniul militar, în special în ce privește planurile de operare, afectează siguranța națională”; „poate produce pagube”; „documente ce pot leza instituția”; „date ce pot afecta activitatea instituției”; „informații ce pot aduce prejudicii statului”; „pot produce daune societății”; „date care prin divulgare pot afecta integritatea, securitatea, stabilitatea sau imaginea instituției”; „date și documente compromițătoare și care pot leza integritatea instituției”; „date și documente ce pot afecta încrederea în instituție”; „date și documente oficiale ce pot prejudicia instituția, imaginea acesteia din punct de vedere juridic”; „documente ce pot leza integritatea instituției sau a personalului din instituție”; „documente ce pot prejudicia imaginea sau integritatea instituției”.

Totuși, unii respondenți (în special, polițiștii, notarii și medicii) au relatat următoarele: „dacă în cazul secretului profesional se pot produce daune unei persoane concrete ale cărei informații au fost divulgate sau în alt mod i-a fost încălcată integritatea informației, atunci în cazul secretului de serviciu se pot cauza prejudicii întregii societăți”; „secretul de serviciu este limitat temporar, iar secretul profesional este limitat perpetuu”; „în cazul secretului profesional informațiile sunt obținute în timpul activității profesionale, iar în cazul secretului de serviciu datele obținute pot prejudicia imaginea instituției”; „secretul profesional ține de pregătirea specifică a profesionistului, iar secretul de serviciu ține de natura serviciului”.

Într-o altă ordine de idei, majoritatea absolută a respondenților fără studii juridice consideră că încădrarea faptei de încălcare a secretului profesional este corectă în baza normei juridico-penale prevăzute la art.177 CP RM (Încălcarea inviolabilității vieții personale); totodată, reprezentanții profesiilor juridice pledează pentru instituirea unor norme juridico-penale speciale care ar asigura protecția distinctă a secretului profesional (**Compartimentul nr.9**). În cazul legii penale a României, respondenții au susținut prevederile normei juridico-penale prevăzute la art.227 CP Rom. (Divulgarea secretului profesional) în redacția actuală (**Compartimentul nr.10**).

În cadrul **Compartimentului nr.11** respondenților li s-a propus să indice, prin opțiunea „da” sau „nu”, dacă profesia lor presupune prelucrarea datelor cu caracter personal sau a altor informații confidențiale ce aparțin unei alte persoane, încredințate în virtutea profesiei (*a se vedea Diagrama nr.1.15*): Da – 431 de persoane, ceea ce constituie 85,35% din numărul total de respondenți; Nu – 50 de persoane, ceea ce constituie 9,90% din numărul total de respondenți; s-au abținut – 24 de persoane, ceea ce constituie 4,75% din numărul total de respondenți.

În cadrul **Compartimentului nr.12** respondenților li s-a propus să aleagă afirmația potrivită, prin opțiunea „da” sau „nu”, dacă 1) în calitate de client/beneficiar/consumator de servicii/ etc., respondentul a suferit în urma încălcării inviolabilității vieții personale prin divulgarea secretului profesional; 2) în calitate de client/beneficiar/consumator de servicii/ etc., nu a cunoscut cazuri de încălcare a inviolabilității vieții personale prin divulgarea secretului profesional. Respondenții au avut posibilitatea să se abțină de la oferirea oricărui răspuns. Prin urmare, am obținut următoarele rezultate (*a se vedea Diagrama nr.1.16*): au ales afirmația „în calitate de client/beneficiar/consumator de servicii/ etc., am suferit în urma încălcării inviolabilității vieții personale prin divulgarea secretului profesional” – 184 de persoane, ceea ce constituie 36,44% din numărul total de respondenți; au ales afirmația „în calitate de client/beneficiar/consumator de servicii/ etc., nu am cunoscut cazuri de încălcare a inviolabilității vieții personale prin divulgarea secretului profesional” – 297 de persoane, ceea ce constituie 58,81% din numărul total de respondenți; s-au abținut – 24 de persoane, ceea ce constituie 4,75% din numărul total de respondenți.

În cadrul **Compartimentului nr.13** respondenților li s-a propus să aleagă afirmația potrivită, prin opțiunea „da” sau „nu”, dacă 1) respondentul poate încredința informații ce constituie secret personal unui slujitor de cult; 2) respondentul nu poate încredința informații ce constituie secret personal unui slujitor de cult. Respondenții au avut posibilitatea să se abțină de la oferirea oricărui răspuns. Prin urmare, am obținut următoarele rezultate (*a se vedea Diagrama nr.1.17*): au ales afirmația „pot încredința informații ce constituie secret personal unui slujitor de cult” – 176 de persoane, ceea ce constituie 34,85% din numărul total de respon-

denți; au ales afirmația „*nu pot încredința informații ce constituie secret personal unui slujitor de cult*” – 297 de persoane, ceea ce constituie 58,81% din numărul total de respondenți; *s-au abținut* – 32 de persoane, ceea ce constituie 6,34% din numărul total de respondenți.

Anume la acest Compartiment de studiu am observat atitudinea atentă și rezervată a unor respondenți față de slujitorii de cult în ceea ce ține de nivelul de încredere a informațiilor personale. Astfel, un reprezentant al organelor de drept din România, în locul opțiunii propuse „*nu pot încredința*” a indicat „*nu vreau să încredințez*”. Paradoxal, dar într-un alt caz însuși reprezentantul organizației religioase din România a bifat opțiunea „*nu pot încredința informații ce constituie secret personal unui slujitor de cult*”. Astfel de răspunsuri sunt unice la nivel de cazistică, însă confirmarea lor prin orientarea comună a respondenților de a nu încredința informații cu caracter personal slujitorilor de cult denotă o tendință de resentiment și repugnanță formată în societatea contemporană în ceea ce ține de experiența împărtășirii slujitorilor de cult a datelor din viața privată ce aparțin persoanelor care au participat la sondaj.

În cadrul **Compartimentului nr.14** respondenților li s-a propus să aleagă afirmația potrivită, prin opțiunea „*da*” sau „*nu*”, dacă 1) respondentul poate încredința informații ce constituie secret personal unui jurnalist; 2) respondentul nu poate încredința informații ce constituie secret personal unui jurnalist. Respondenții au avut posibilitatea să se abțină de la oferirea oricărui răspuns. Prin urmare, am obținut următoarele rezultate (*a se vedea Diagrama nr.1.18*): au ales afirmația „*pot încredința informații ce constituie secret personal unui jurnalist*” – 136 de persoane, ceea ce constituie 26,93% din numărul total de respondenți; au ales afirmația „*nu pot încredința informații ce constituie secret personal unui jurnalist*” – 337 de persoane, ceea ce constituie 66,73% din numărul total de respondenți; *s-au abținut* – 32 de persoane, ceea ce constituie 6,34% din numărul total de respondenți.

În cadrul **Compartimentului nr.15** respondenților li s-a propus să aleagă afirmația potrivită, prin opțiunea „*da*” sau „*nu*”, dacă 1) respondentul poate încredința informații ce constituie secret personal unui lucrător medical; 2) respondentul nu poate încredința informații ce constituie secret personal unui lucrător medical. Respondenții au avut posibilitatea să se abțină de la oferirea oricărui răspuns. Prin urmare, am obținut următoarele rezultate (*a se vedea Diagrama nr.1.19*): au ales afirmația „*pot încredința informații ce constituie secret personal unui lucrător medical*” – 335 de persoane, ceea ce constituie 66,34% din numărul total de respondenți; au ales afirmația „*nu pot încredința informații ce constituie secret personal unui lucrător medical*” – 134 de persoane, ceea ce constituie 26,53% din numărul total de respondenți; *s-au abținut* – 36 de persoane, ceea ce constituie 7,13% din numărul total de respondenți.

Într-un alt context, în cadrul **Compartimentului nr.16** al sondajului de opinii realizat respondenților li s-a propus să specifice metodele prin care poate fi încălcată inviolabilitatea vieții persoanele în procesul de divulgare a secretului profesional. Câțiva respondenți (3 persoane) au interpretat sarcina în calitate de cauză care înlătură caracterul penal al faptei și au propus drept metodă – *starea de extremă necesitate*. Totodată, participanților la sondaj li s-a oferit posibilitatea de a se abține de la orice răspuns. Sarcina pusă a fost formulată în așa mod încât respondentul să fie liber în constatări. Rezultatele obținute de noi le-am grupat în mai multe categorii, astfel încât să fie corect reflectate intențiile și concluziile participanților la sondaj. Astfel, metodele prin care poate fi încălcată inviolabilitatea vieții persoanele în procesul de divulgare a secretului profesional le-am repartizat în felul următor (*a se vedea Diagrama nr.1.20*):

I. Încălcarea intenționată a integrității și a inviolabilității secretului profesional:

1. Diferite forme de diseminare ilegală a informațiilor confidențiale – au optat pentru această concluzie 263 de respondenți, ceea ce constituie 52,08% din numărul total de persoane intervievate: „*răspândirea cu bună știință a informațiilor ocrotite de lege*”; „*publicarea sau răspândirea pozelor în mediul online*”; „*publicarea datelor cu caracter personal în ziare, pe internet fără permisiunea persoanei căreia îi aparțin informațiile confidențiale*”; „*redarea acestora unei terțe persoane*”; „*transmiterea informațiilor unor persoane de încredere*”; „*transmiterea informațiilor unor persoane terțe*”; „*divulgarea în spațiul public a informațiilor ce vizează aspectele vieții personale*”; „*divulgarea informațiilor confidențiale încredințate de client*” „*punerea în discuție a datelor ce vizează aspecte personale ale clienților (spre exemplu, discutarea vieții intime față de toată grupa; discuții despre pacienți de către medici în colectiv; punerea în discuție în colectivul pedagogic a informației secrete încredințate de un elev, student; despre afecțiunile bolnavilor fără acordul acestora; informarea persoanelor terțe despre problemele psihice ale unui elev fără permisiunea autorităților; divulgarea diagnosticului pacientului în prezența unui grup de oameni străini)*”;

„divulgarea în spațiul public a datelor cu privire la diagnosticul pacienților”; „discutarea cu alte persoane despre conținutul documentelor ce conțin informații confidențiale care vizează viața privată a clienților (spre exemplu: expunerea într-un discurs public)”; „informarea persoanelor terțe despre conținutul documentelor cu caracter restricționat”; „punerea la dispoziția terților a datelor cu caracter personal de către deținătorul acestora”; „vânzarea bazelor de date”; „transmiterea unor informații eronate în scopul prejudicierii imaginii unei persoane”; „furnizarea de date cu caracter personal ale altor persoane”; „confirmarea unei informații confidențiale cunoscute” etc.

2. Diferite forme de obținere ilegală a informațiilor confidențiale – au optat pentru această concluzie 291 de respondenți, ceea ce constituie 57,62% din numărul total de persoane intervievate: „supravegherea video și audio”; „filmarea persoanelor”; „obținerea prin constrângere”; „obținerea prin șantaj”; „supraveghere prin rețelele de socializare nesecurizate”; „extragerea documentelor ce conțin date cu caracter personal fără autorizație și/sau fără permisiunea clientului”; „scoaterea documentelor ce conțin date cu caracter personal ale clienților dintr-o zonă restricționată”; „fotografierea”; „șpionarea, interceptarea apelurilor”; „interceptarea video”; „interceptarea fără acordul stăpânului”; „interceptarea convorbirilor telefonice fără acordul clientului”; „accesarea fără drept a unor baze de date”; „înregistrarea datelor cu caracter personal prin diverse metode”; „spargerea conturilor bancare”; „prelucrarea datelor cu caracter personal în alte scopuri decât cele ce țin de profesie”; „violarea corespondenței”; „copierea/multiplicarea”; „asigurarea accesului persoanelor neautorizate la informații personale”; „fraudă, întocmirea unor acte din numele altuia”; „culegerea cu bună știință ilegală a informațiilor personale ocrotite de lege”; „prin observație, convorbire” etc.

II. Încălcarea din imprudență a integrității și a inviolabilității secretului profesional – au optat pentru această concluzie 53 de respondenți, ceea ce constituie 10,49% din numărul total de persoane intervievate: „neglijență manifestată față de documentele în care se conțin date cu caracter personal”; „manipularea deficitară a documentelor ce conțin date cu caracter personal”; „nesiguranța documentelor”; „nesecurizarea informației”; „manipularea încorsetă a documentelor ce constituie secrete personale”; „folosirea unei baze de date nesecurizate”; „lipsa de profesionalism”; „manifestarea neatenției și neseriozității în discuțiile cu rude, prieteni și vecini”; „necunoașterea metodelor de secretizare”; „neglijența în serviciu”; „proceduri incomplete de securizare”; „nerespectarea normelor de etică și deontologie”; „neatenție, nepregătire profesională”; „nerespectarea cerințelor profesionale”; „pierderea documentelor ce conțin date personale cu caracter secret”; „protejarea neglijență a datelor confidențiale încredințate celor care exercită o profesie sau o funcție”; „nerespectarea condițiilor de păstrare și prelucrare a datelor confidențiale cu caracter personal” etc.

Într-un alt registru, am propus respondenților să specifice măsurile/tehnicile/metodele de origine organizațională și tehnică care, în opinia lor, sunt relevante pentru protecția secretului profesional. Totodată, participanților la sondaj li s-a oferit opțiunea de a se abține de la orice răspuns. Sarcina pusă a fost formulată în așa mod încât respondentul să fie liber în constatări și propuneri. Rezultatele obținute în urma acestui sondaj le-am grupat în mai multe categorii, astfel încât să fie corect reflectate sugestiile și concluziile participanților la sondaj (a se vedea **Diagrama nr.1.21**): **măsuri juridico-civile și administrative** – au ales 92 de respondenți, ceea ce constituie 18,02% din numărul total de persoane intervievate: „clauze speciale în contract”; „declarații pe proprie răspundere”; „fișa postului”; **măsuri de creare a bazelor, sistemelor și programelor informatice speciale** – au ales 174 de respondenți, ceea ce constituie 34,46% din numărul total de persoane intervievate: „baze de date speciale”; „aplicații și soft-uri/programe speciale cu securitate maximă”; „sistem informatic clasificat”; **măsuri de clasificare a informației** – au ales 281 de respondenți, ceea ce constituie 55,64% din numărul total de persoane intervievate: „documente clasificate”; „clasificarea actelor ce conțin informații din viața privată a clienților”; **măsuri aplicabile în procedura de lucru** – au ales 162 de respondenți, ceea ce constituie 32,08% din numărul total de persoane intervievate: „elaborarea unor proceduri de lucru”; „instituirea unor proceduri de lucru”; „metode avansate de transmitere a informației”; „crearea de spații special amenajate pentru prelucrarea documentelor ce conțin date confidențiale cu caracter profesional”; „limitarea numărului de persoane care au acces la documentele cu informații confidențiale ce constituie secret profesional”; „limitarea numărului de persoane în manipularea documentelor”; **măsuri de supraveghere și monitorizare** – au ales 214 respondenți, ceea ce constituie 42,38% din numărul total de persoane intervievate: „supravegherea audio-, video-”; „monitorizarea continuă” „asigurarea supravegherii video, fizice a încăperilor unde se păstrează documentația arhivată”;

„asigurarea distrugerii documentelor după expirarea termenului de valabilitate”; „înregistrarea foto-, video-, audio-”; „înregistrarea convorbirilor telefonice”; **măsuri de arhivare specială** – au ales 148 de respondenți, ceea ce constituie 29,31% din numărul total de persoane intervievate: „arhivarea electronică și pe hârtie”; „arhivarea digitală”; „stocarea digitală parolată” „asigurarea accesului restricționat la informația clasificată”; „depozitarea documentelor cu caracter secret”; „depozitarea în condiții de acces restricționat pe diferite dispozitive” „parolarea accesului”; „blocarea accesului din partea persoanelor neautorizate”; „manipularea, depozitarea și arhivarea documentelor ce conțin secret profesional în spații special amenajate”; „depozitarea și arhivarea în zonele asigurate cu acces restricționat”; **măsuri generale de educație și instruire** – au ales 96 de respondenți, ceea ce constituie 19,01% din numărul total de persoane intervievate: „informarea populației”; „informarea angajatului/salariatului”; „instruirea salariaților”; „pregătirea profesională continuă a angajaților”; „educarea responsabilității atât etico-morale, cât și a celei juridice pentru încălcarea confidențialității”. Un respondent (colaborator de poliție) a precizat: „cred că nu există la moment nicio tehnică ce ar asigura cu desăvârșire secretul profesional”.

În **Compartimentul nr.18** al sondajului de opinii respondenților li s-a propus să specifice măsurile legislative relevante pentru asigurarea secretului profesional. Totodată, participanților la sondaj li s-a oferit opțiunea de a se abține de la orice răspuns. Sarcina pusă a fost formulată în așa mod, încât respondentul să fie liber în constatări și propuneri. Rezultatele obținute în urma acestui sondaj le-am grupat în mai multe categorii, astfel încât să fie corect reflectate sugestiile și concluziile participanților la sondaj (*a se vedea **Diagrama nr.1.22***): *protecția juridico-penală a secretului profesional urmează a fi asigurată doar prin norme juridico-penale speciale care prevăd răspunderea penală pentru divulgarea și alte forme de încălcare a secretului profesional, indiferent de tipul secretului profesional* – 378 de persoane, ceea ce constituie 74,85% din numărul total de respondenți; *protecția juridică a secretului profesional urmează a fi asigurată în paralel atât de norme contravenționale speciale, cât și de norme juridico-penale speciale, în funcție de gradul de prejudiciabilitate al faptei condiționat de tipul informației confidențiale protejate în regim de secret profesional* – 312 persoane, ceea ce constituie 61,78% din numărul total de respondenți; *protecția juridică a secretului profesional trebuie să fie asigurată prin măsuri de siguranță introduse la nivel de Partea generală a Codului penal, ce ar consta în înlăturarea din funcție a persoanelor condamnate pentru divulgarea și prelucrarea deficitară a datelor confidențiale și în restricționarea accesului la astfel de informații* – 6 persoane, ceea ce constituie 1,19% din numărul total de respondenți; *înăsprirea pedepselor penale existente pentru divulgarea datelor ce constituie secret profesional sau personal (amenzi, retrageri de drepturi speciale în domeniul prelucrării datelor ce constituie secret profesional)* – 64 de persoane, ceea ce constituie 12,67% din numărul total de respondenți; *norme extrapenale speciale prevăzute în hotărârile de Guvern, alte acte subordonate legii, care ar reglementa clar și precis modalitatea de clasificare a informațiilor confidențiale obținute, precum și definiția acestora* – 92 de persoane, ceea ce constituie 18,22% din numărul total de respondenți.

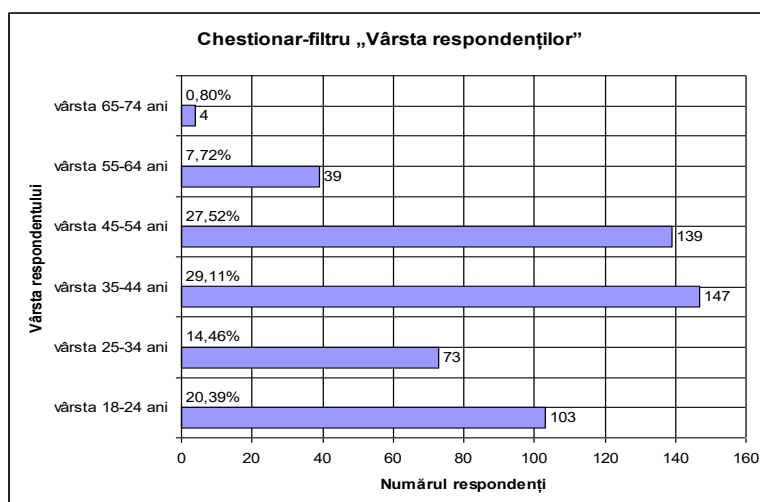

Diagrama nr.1.1

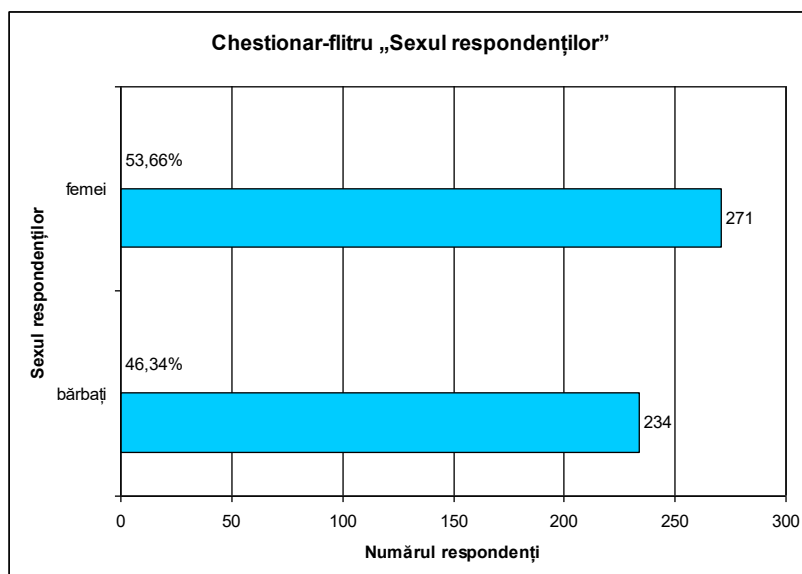

Diagrama nr.1.2

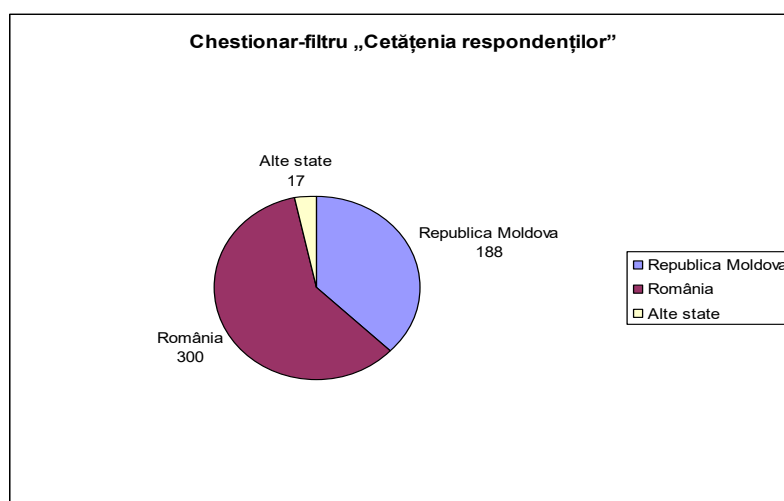

Diagrama nr.1.3

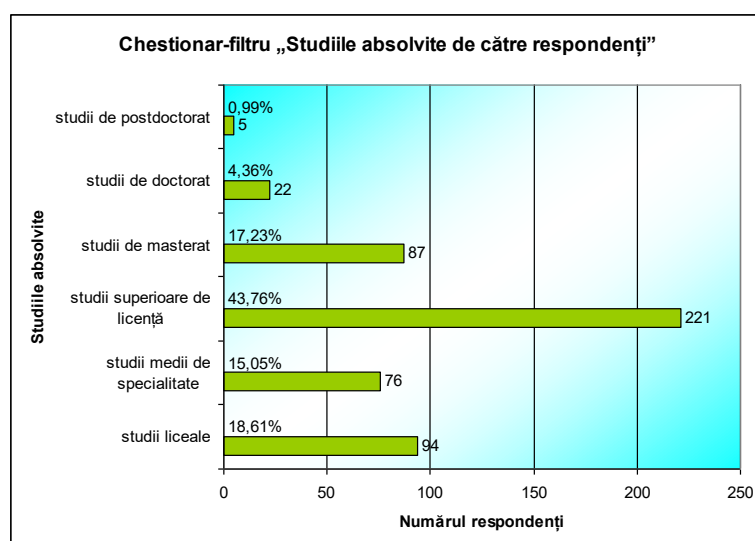

Diagrama nr.1.4

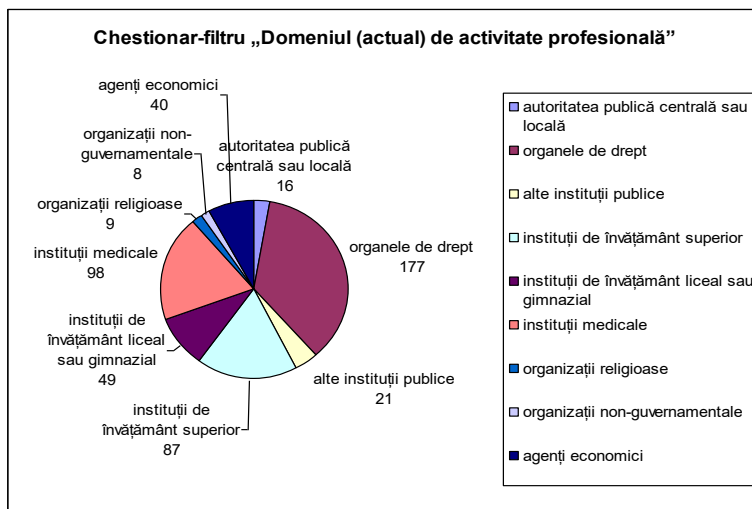

Diagrama nr.1.5

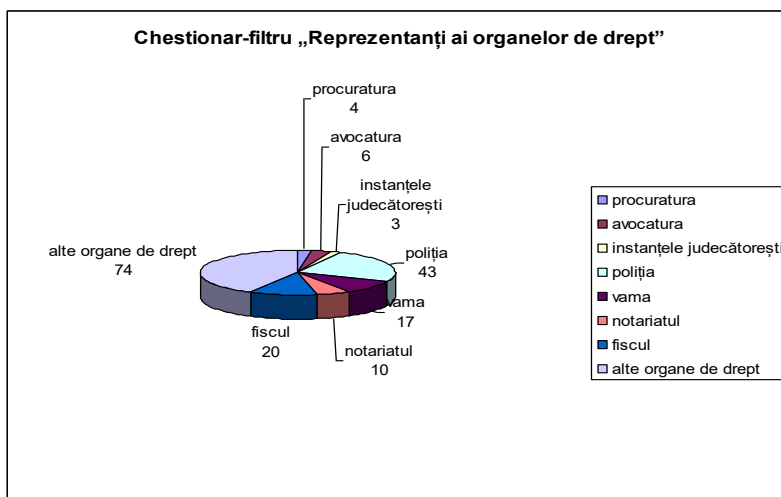

Diagrama nr.1.6

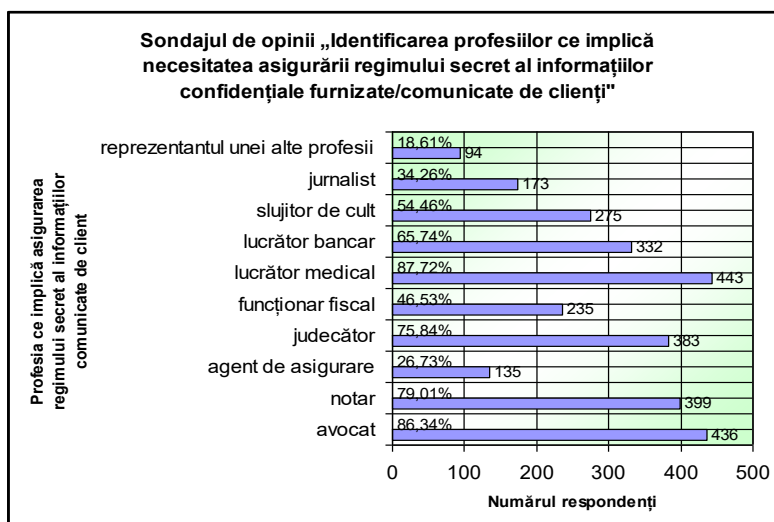

Diagrama nr.1.7

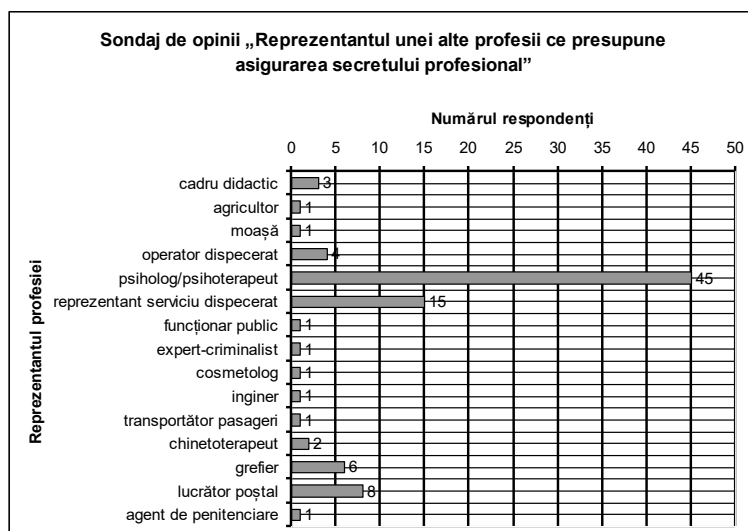

Diagrama nr.1.8

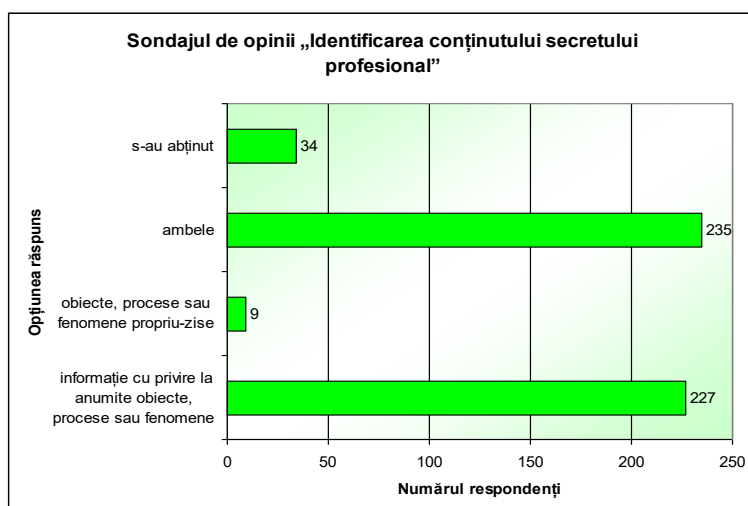

Diagrama nr.1.9

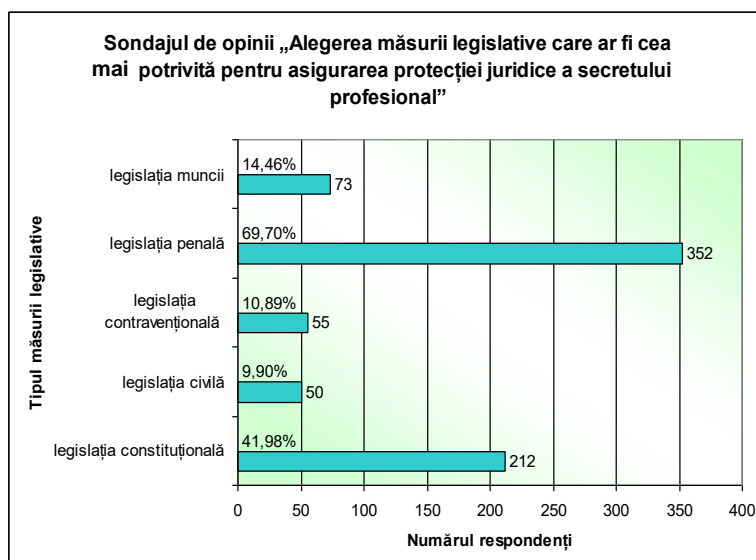

Diagrama nr.1.10

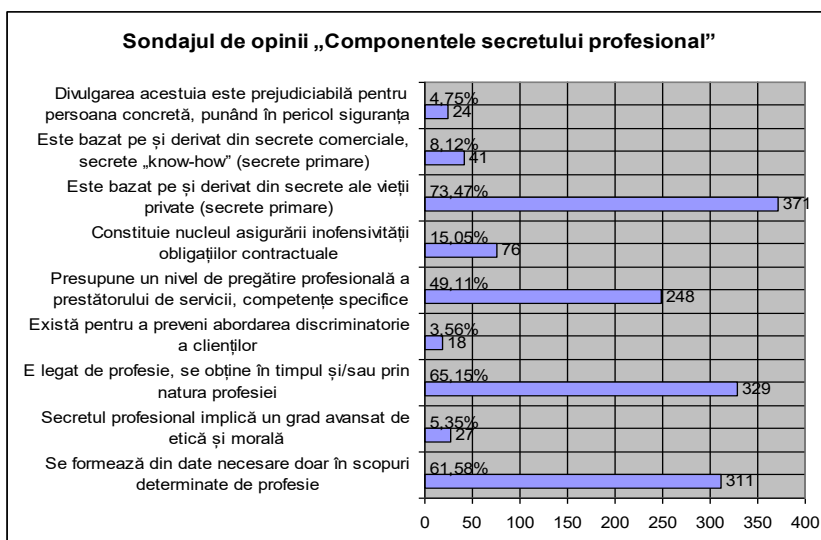

Diagrama nr.1.11

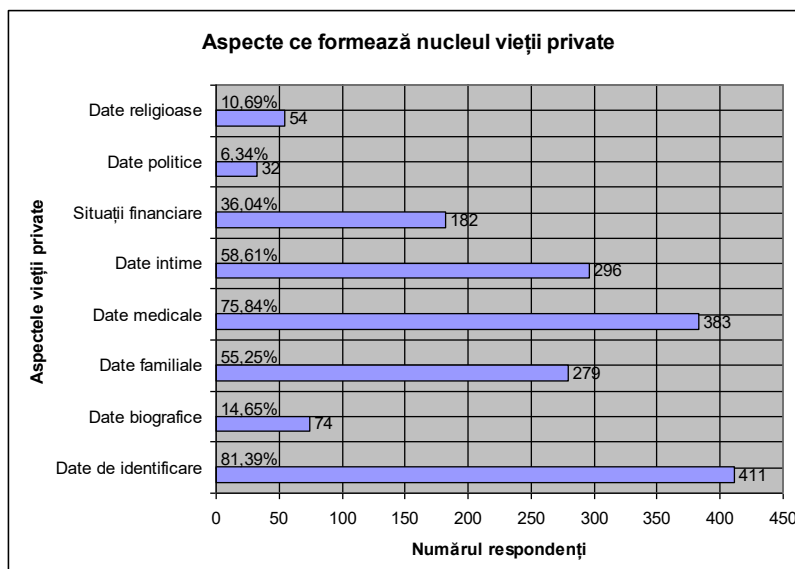

Diagrama nr.1.12

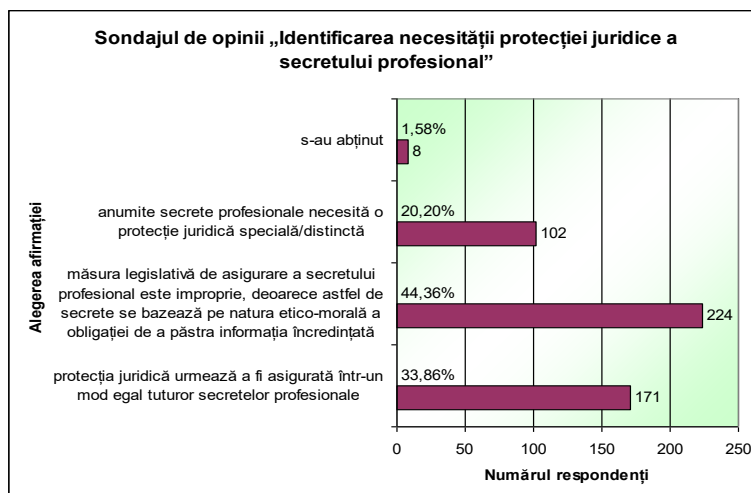

Diagrama nr.1.13

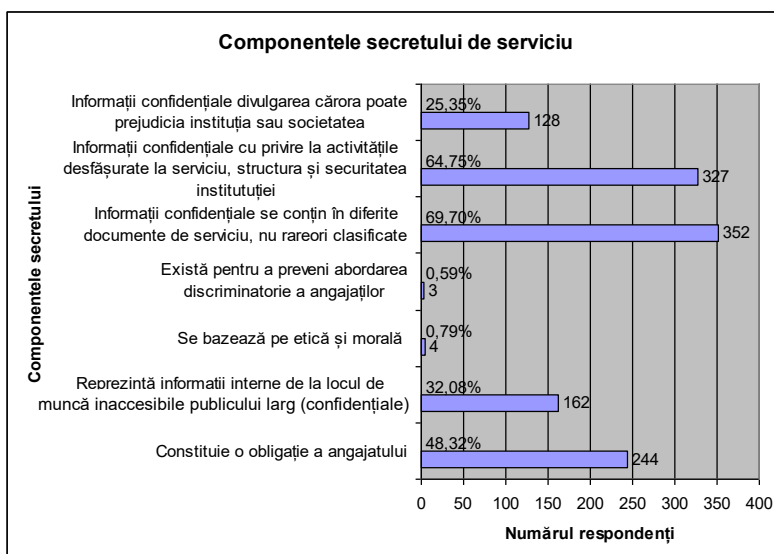

Diagrama nr.1.14

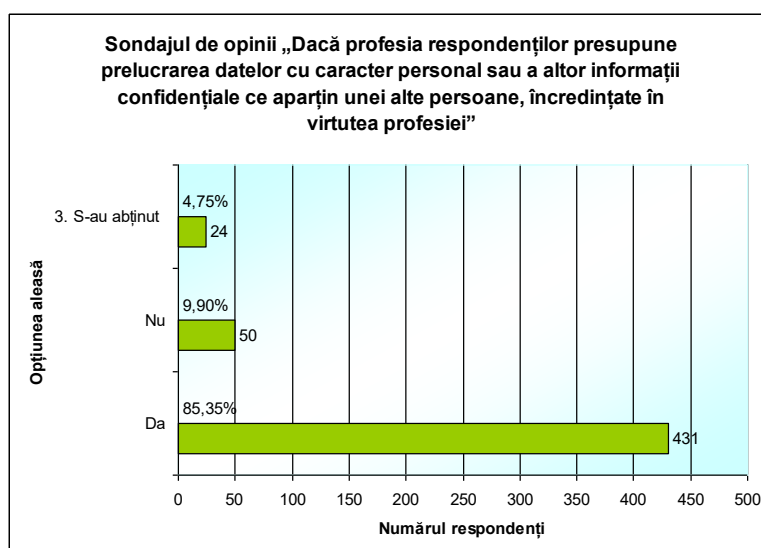

Diagrama nr.1.15

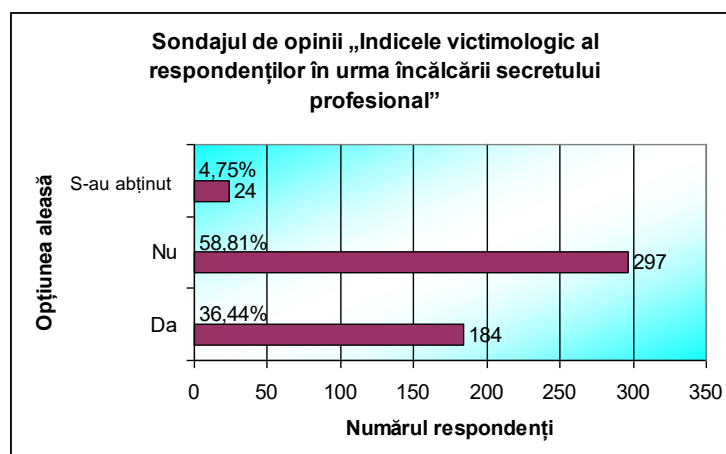

Diagrama nr.1.16

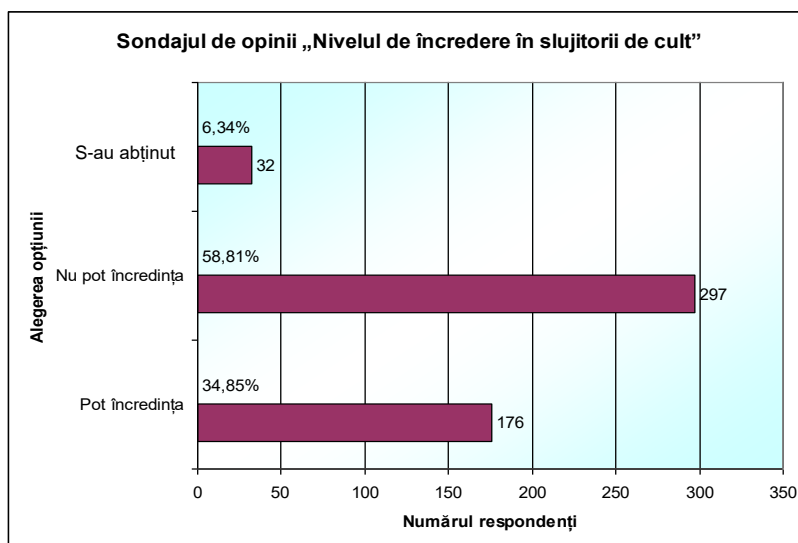

Diagrama nr.1.17

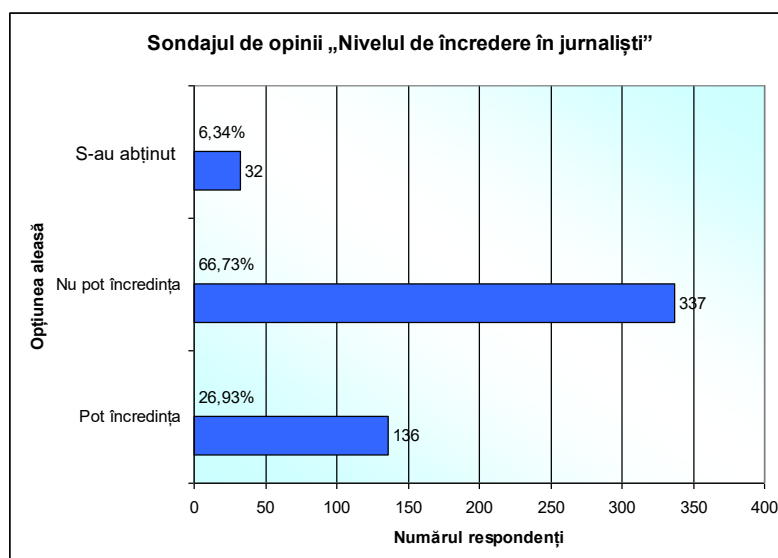

Diagrama nr.1.18

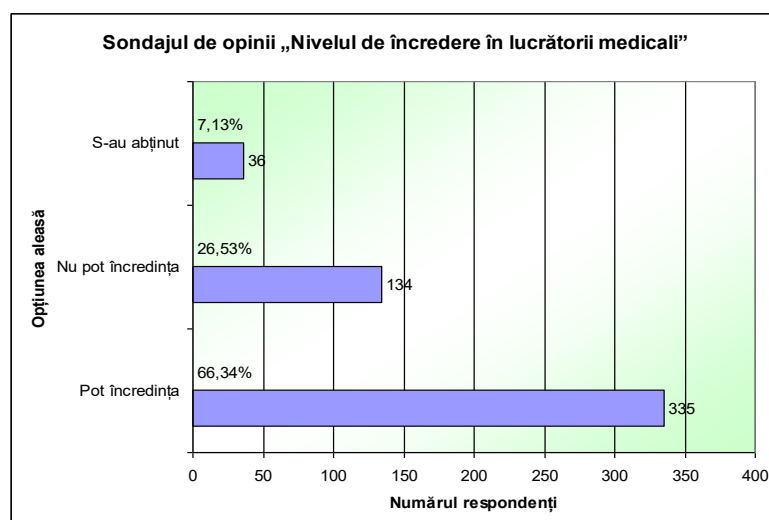

Diagrama nr.1.19

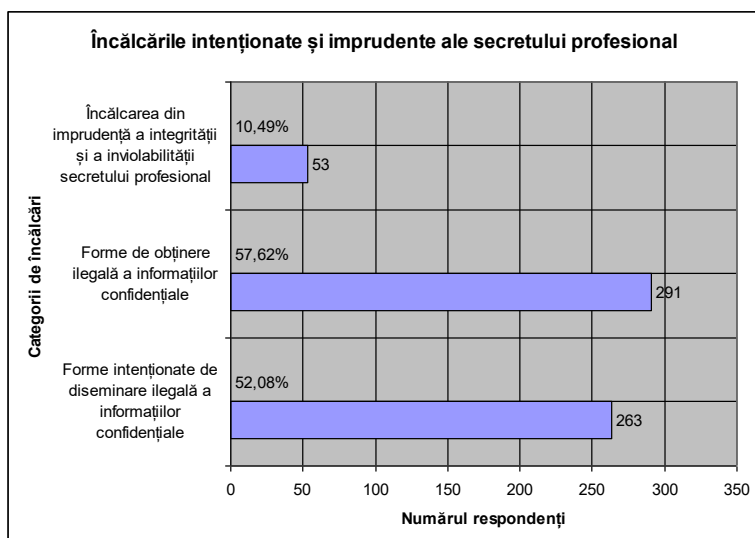

Diagrama nr.1.20

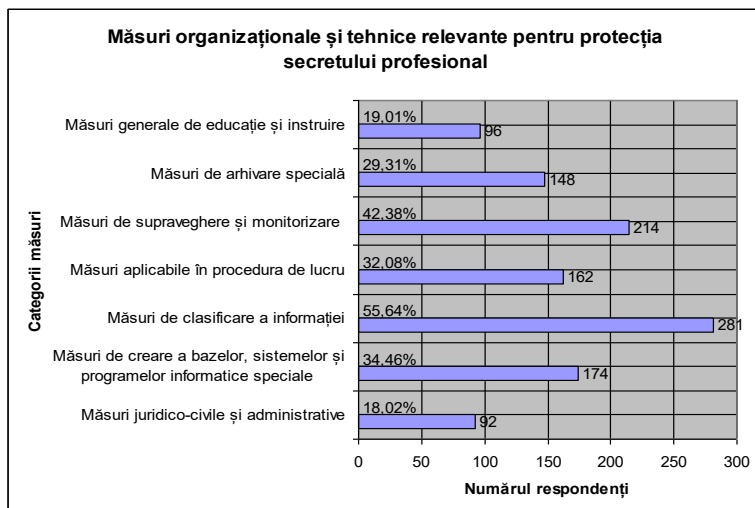

Diagrama nr.1.21

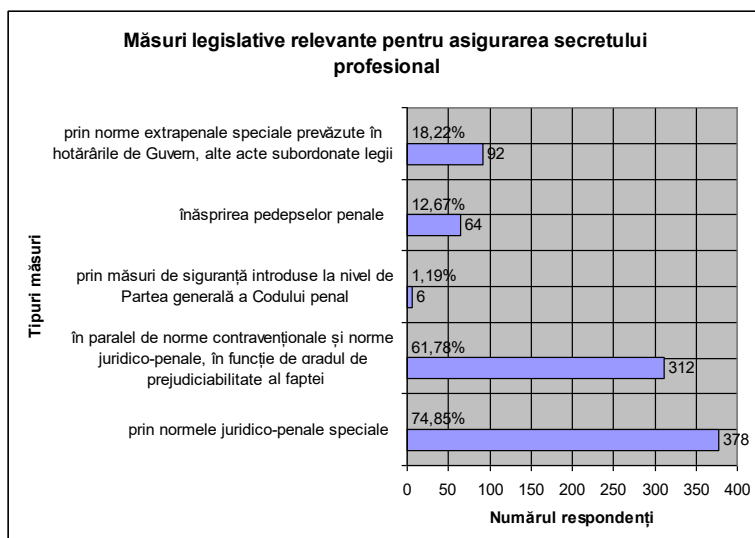

Diagrama nr.1.22

Concluzii

În urma studiului nostru am constatat următoarele:

(1) Viața de zi cu zi e schimbătoare după structură și conținut; prin urmare, conținutul secretului profesional este diferit și nu poate fi prevăzut expres de lege. Totodată, putem deduce trăsăturile comune ale secretelor profesionale care urmează să se bucure de o protecție juridico-penală adecvată: secretul profesional se formează din date confidențiale necesare pentru prelucrarea lor doar în scopuri determinate de profesie; implică un grad avansat de etică și morală; e strâns legat de profesia exercitată, se obține în timpul exercitării profesiei și/sau prin natura acesteia; există pentru a preveni abordarea discriminatorie a clienților din partea altor persoane și a societății, în general; presupune un nivel de pregătire profesională a prestatorului de servicii, competențe specifice de muncă legată cu prelucrarea datelor cu caracter personal; constituie nucleul și precondiția asigurării inofensivității obligațiilor contractuale specifice; este bazat pe și derivă din secretele vieții private (secrete primare); este bazat pe și derivă din secretele comerciale, secretele „know-how” (secrete primare); divulgarea secretului profesional este prejudiciabilă pentru persoana concretă ale cărei date confidențiale au fost divulgate sau în alt mod prelucrate ilegal, precum și pentru societate, în general, punând în pericol siguranța informațională a individului.

(2) Mai mulți respondenți au indicat următoarele aspecte ce formează nucleul vieții private: datele de identificare; datele biografice; datele familiale; datele medicale; datele intime; situația financiară; datele politice; datele religioase. Categoriile sintetizate nu pot fi recunoscute ca fiind exhaustive datorită specificului și diversității aspectelor vieții private; prin urmare, această listă poate fi supusă unei revizuirii subsecvente.

(3) La propunerea de a identifica profesiile care, în opinia respondenților, implică necesitatea asigurării regimului secret al informațiilor confidențiale, participanții la sondaj au ales următoarele profesii care implică cea mai mare încredere din partea clienților/beneficiarilor/consumatorilor de servicii: „*lucrător medical*” – 443 de persoane (87,72%); „*avocat*” – 436 de persoane (86,34%); „*notar*” – 399 de persoane (79,01%); „*judecător*” – 383 de persoane (75,84%); „*lucrător bancar*” – 332 de persoane (65,74%); „*slujitor de cult*” – 275 de persoane (54,46%); „*funcționar fiscal*” – 235 de persoane (46,53%); „*agent de asigurare*” – 135 de persoane (26,73%); „*jurnalist*” – 173 de persoane (34,26%). Respondenților li s-a propus să indice, la discreția lor, un reprezentant/ mai mulți reprezentanți care, în opinia acestora, trebuie să se bucure de aceeași protecție juridică. Ca urmare, au fost indicați: cadrele didactice, agricultorii, moașele, operatorii dispecerate, psihologii/psihoterapeuții, reprezentanții serviciului secretariat, funcționarii publici, experții-criminaliști, cosmetologii, inginerii, transportatorii de pasageri, chinetoterapeuții, grefierii, lucrătorii poștali, agenții de penitenciare, detectivii particulari.

(4) În opinia majorității, în calitate de cea mai oportună măsură legislativă întru asigurarea protecției juridice a secretului profesional este *legislația penală*, pentru care au optat 352 de persoane (69,70%); pe locul II se plasează *legislația constituțională* – 212 persoane (41,98%); pe locul III – *legislația muncii* pe care au ales-o 73 de persoane (14,46%); pe locul IV – *legislația contravențională*, pentru care au optat doar 55 de persoane (10,89%) și doar 50 de persoane (9,90%) au optat pentru *legislația civilă*.

(5) *Per ansamblu*, 273 de persoane (54,05% din numărul total de respondenți) pledează pentru protecția juridică a secretului profesional. În opinia colaboratorilor organelor de drept intervievați, „*secretele profesionale trebuie să aibă diferite niveluri de acces și să se divizeze pe diferite arii de activitate*”. Prin urmare, în funcție de calitatea secretului profesional se va stabili o anumită clasă de secretizare. Unii specialiști din domeniul jurisprudenței și din domeniul medicinei au propus ca datelor confidențiale din sfera politică, medicală, religioasă și juridică să li se asigure protecție specială.

(6) Printre altele, 184 de persoane (36,44%) au confirmat că în calitate de client/beneficiar/consumator de servicii/ etc. au suferit în urma încălcării inviolabilității vieții personale prin divulgarea secretului profesional.

(7) La întrebarea noastră, dacă respondentul poate încredința informații cu caracter personal unui slujitor de cult, 297 de persoane (58,81%) au răspuns negativ, deci nu încredințează informații personale, și doar 176 de persoane (34,85%) au confirmat că pot încredința astfel de date unui slujitor de cult. Mai mult, 337 de persoane (66,73%) au confirmat că nu pot încredința informații cu caracter personal unui jurnalist, iar participanții în număr de 335 de persoane (66,34%) au ales afirmația „*pot încredința informații ce constituie secret personal unui lucrător medical*”.

(8) Secretul profesional este denumirea generică, sintetică și consolidată a secretelor protejate de lege, a căror respectare este determinată de caracterul de încredere al profesiilor specifice și al unor activități speci-

fice. Informația confidențială încredințată și transmisă reprezentanților unor profesii care efectuează protecția drepturilor și a intereselor legitime ale cetățenilor (secretele profesionale) posedă următoarele caracteristici: 1) datele sunt transmise în mod benevol de către proprietarul acestor informații unei alte persoane și care nu pot fi divulgate terților; 2) transmiterea acestor date către terți constituie consecința inevitabilă de utilizare a serviciilor (asistenței) prestate de către terți; 3) datele confidențiale vizează o persoană fizică concretă (datele pe care această persoană nu consideră de cuviință să le divulge).

(9) Confidențialitatea informației presupune păstrarea secretului, ceea ce înseamnă cerința de netransmitere a unei asemenea informații unor terțe persoane fără consimțământul posesorului acesteia. Confidențialitatea devine parte indispensabilă a anumitor tipuri de activități profesionale, indiferent dacă este efectuată în numele statutului sau pe propriul risc.

(10) Lista aspectelor vieții private a persoanei este extrem de diversificată, iar reglementarea juridică exhaustivă a acestora ar deveni absurdă și inutilă. Demonstrăm ipoteza conform căreia secretul vieții private nu coincide cu secretul profesional. Prin urmare, protecția juridico-penală a inviolabilității vieții private nu este în stare să asigure protecția juridico-penală a secretului profesional.

Referindu-ne la Codul penal al României, considerăm oportună reformularea denumirii și dispoziției art.227 din acest Cod în modul în care să fie sancționată nu doar divulgarea, dar și alte operațiuni ilicite cu datele confidențiale ale persoanei care constituie secret profesional. În special propunem următoarea lui redacție: „Divulgarea, fără drept, precum și colectarea, înregistrarea, organizarea, structurarea, stocarea, adaptarea sau modificarea, extragerea, consultarea, utilizarea, transmiterea, diseminarea sau punerea la dispoziție în orice alt mod, alinierea sau combinarea, restricționarea, ștergerea sau distrugerea datelor confidențiale care constituie secret profesional, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 3 ani sau cu amendă”.

În scopul de a aplica corect această normă, în Codul penal al Republicii Moldova și în Codul penal al României urmează a fi introdusă o listă întreagă de termeni juridici ce ar conține prevederea legislativă a secretului profesional, iar secretul medical să fie privit ca formă a acestuia. Mai mult, există nevoia stringentă de criminalizare în cadrul unei singure norme a faptei prejudiciabile de divulgare a secretului profesional pentru care se prevede răspundere penală.

Propunem introducerea normelor juridico-penale speciale în Codul penal al Republicii Moldova:

„Articolul 177¹. Încălcarea regimului de protecție a secretului profesional

(1) Orice operațiune sau set de operațiuni efectuate asupra datelor cu caracter personal sau asupra seturilor de date cu caracter personal, cu sau fără utilizarea de mijloace automatizate, săvârșite prin colectarea, înregistrarea, organizarea, structurarea, stocarea, adaptarea sau modificarea, extragerea, consultarea, utilizarea, divulgarea prin transmitere, diseminarea sau punerea la dispoziție în orice alt mod, alinierea sau combinarea, restricționarea, ștergerea sau distrugerea datelor confidențiale care constituie secret profesional,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 550 la 850 de unități convenționale sau cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de 1 an, sau cu muncă nerecuperată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 2000 la 3000 de unități convenționale.

(2) Acțiunile specificate la alin.(1) săvârșite

a) într-un discurs public, prin mass-media;

b) cu utilizarea mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informației;

c) asupra datelor confidențiale de protecție socială

se pedepsește cu închisoare de la 2 la 6 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 2000 la 4000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 an la 5 ani sau cu lichidarea persoanei juridice.

(3) Acțiunile specificate la alin.(1) sau (2) care au provocat sinuciderea persoanei sau încercarea de a se sinucide,

se pedepsește cu închisoare de la 2 la 5 ani.

În urma sondajului de opinii efectuat am ajuns la concluzia că în Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova necesită a fi introdusă o normă de sine stătătoare care ar asigura integritatea informațiilor ce constituie secret de serviciu, după cum urmează:

Articol 330². Încălcarea regimului de protecție a secretului de serviciu

(1) Orice operațiune sau set de operațiuni efectuate asupra datelor ce constituie secret de serviciu sau asupra seturilor de date ce constituie secret de serviciu, cu sau fără utilizarea de mijloace automatizate, săvârșite prin colectarea, înregistrarea, organizarea, structurarea, stocarea, adaptarea sau modificarea, extragerea, consultarea, utilizarea, divulgarea prin transmitere, diseminarea sau punerea la dispoziție în orice alt mod, alinierea sau combinarea, restricționarea, ștergerea sau distrugerea datelor confidențiale care constituie secret de serviciu, cu excepția secretului de stat,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 550 la 850 de unități convenționale sau cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții ori de a exercita o anumită activitate pe un termen de 3 ani, sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 2000 la 3000 de unități convenționale”.

Referințe:

1. ПРОКОПЕНКО, А.Н. Профессиональная тайна в российской правовой науке. В: *Проблемы правоохранительной деятельности*, 2015, №1, с.23-27. ISSN 1819-7426
2. ГОЛУБЧИКОВ, С.В., НОВИКОВ, В.К., БАРАНОВА, А.В. Виды профессиональной тайны и ее защита. В: *Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки*, 2018, №1. ISSN on-line 2221-1373. (Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/vidy-professionalnoy-tayny-i-eyo-zaschita>) [Accesat: 18.03.2019]
3. ВОЛЧИНСКАЯ, Е.К. Место персональных данных в системе информации ограниченного доступа. В: *Журнал Высшей школы экономики, Право*, 2014, №4, с.193-207. ISSN 2072-8166
4. КРУТИКОВА, Д.И. *Правовой режим информации ограниченного доступа в банковской деятельности*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность 12.00.13 – Информационное право. Москва: Российская правовая академия Министерства юстиции Российской Федерации, 2015. 29 с.
5. ТОПОРКОВА, С.А. *Разглашение охраняемой законом тайны как основание расторжения трудового договора с работником по инициативе работодателя*: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Специальность: 12.00.05 – Трудовое право; право социального обеспечения. Санкт-Петербург. Санкт-Петербургский гуманитарный университет профсоюзов, 2014. 227 с.
6. ARICOV, Gh. *Aspecte ale inviolabilității vieții personale în legislația penală a Republicii Moldova*: Autoreferat al tezei de doctor în drept la Specialitatea 554.01 – Drept penal și drept execuțional penal. Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova, 2014. 30 p.

Date despre autor:

Costică MOȚOC, doctorand, Școala doctorală Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: ionjan082@gmail.com

ORCID: 0000-0002-1964-2201

Prezentat la 16.03.2020